

הלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "תרומה-זכור" (ובו ד' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק נ"ה "חיים שלום פותח צוהר לעולמו הנסתר"

פשוטה, אמנם אכן היחידים מפרישים מעצמם את התרומה כי זה בא מרצונם ודעתם ולא שהכריחם לתת, אבל התרומה צריכה תיכף להיעשות של ציבור כי בלא זה לא תוכשר לעבודת המשכן, וזהו שתרגם בויקהל, יעו"ש היטב בדבריו.

והנה לקמן (בפסוק ו' ז') נאמר "שמן למאור בשמים לשמן המשחה ולקטורת הסמים אבני שוהם ואבני מילואים לאפוד ולחושן. מבואר בזה שיחידים תורמים גם עבור שמן למאור ובשמים לשמן המשחה כמו את אבני השוהם ואבני המילואים. ותמה הגאון הגדול מו"ה רבי יאשע בער זצוק"ל והרי בשמים של קטורת באים מתרומת הלשכה, כי הקטורת היא קרבן ציבור ומצוות הקרבנות שבאים מתרומת הלשכה, והכי איתא ברמב"ם (פ"ד מהל' שקלים ה"א) "תרומת הלשכה מה יעשה בה? לוקחין ממנה תמידין של כל יום וכו' והקטורת ושכר עשייתה". ובהלכה ב' (שם) כתב "בגדי כהונה בין בגדי כהן גדול בין שאר בגדי הכהנים שעובדין בהן במקדש הכל מתרומת הלשכה". וכידוע תרומת הלשכה באה ממחצית השקל ואין הם שייכת לתרומת היחידים א"כ היאך הביאו את הקטורת ואת אבני החושן והמילואים מתרומת היחידים?

ונראה לכאורה אליבא דדברי מרן הגר"י שהובאו לעיל, דלא קשיא כלל, שהרי כך הוא הסדר, אמנם היחידים הפרישו את התרומה, ברם הם מסרו את התרומה יפה לציבור, ממילא נעשה הכל תרומת ציבור ואם כן מהו החיסרון עליו נזעק הגר"י?

ונראש הדברים צריכים אנו לבאר את שורש הדברים. איתא בגמ' ברי"ה (דף ז' א') "אמר רב יהודה אמר שמואל, קרבנות ציבור הבאין באחד בניסן, מצוה להביא מן החדש, ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה. תניא נמי הכי, קרבנות ציבור הבאין באחד בניסן, מצוה להביא מן החדש, ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה, ויחיד שהתנדב משלו כשרין בלבד שימסרם לצבור. פשיטא? מהו דתימא ליחוש שמא לא ימסרם לציבור יפה יפה, קא משמע לך".

והנה **נסתפק מרן הגר"י ז"ע** אם יש דין לכתחילה שיבואו קרבנות מתרומת הלשכה דווקא, ואם הדין כן יחיד שיתנדב אף אם ימסור לציבור יפה יהיה זה בדיעבד, וכלשון הברייתא ויחיד שהתנדב משלו כשרין

(א) **בעניין שמן למאור וקטורת הבשמים אבני השוהם ומילואים מיחידים אף שבאים מתרומת הלשכה.**

איתא בפרשה (פ' כ"ה פס' ב') "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל בני ישראל אשר ידבנו לנו תקחו את תרומתי".

ובהמשך הפסוקים **מבוארים כל התרומות** שהן צורך בניית המשכן וכליו. משמע דכל הי"ג תרומות באות משל יחידים, דכל יחיד יכול לתרום לבנין המשכן ולעשית הכלים, ברם קיימ"ל דהמקדש וכליו צריכים להיות משל ציבור ובלא זה לא תוכשר, ויש לתמוה א"כ היאך אפשר ליקח מן היחידים? ברם הכוונה היא שהיחידים ימסרו את תרומתם לציבור ויש להם את היכולת למסור לציבור את התרומה ותהיה של הציבור.

(וצ"ע מדברי הגמ' בב"מ דף ק"יח ע"א [וזהו היא שיטת רבא] דיש בזה פלוגתת רבנן ור' יוסי ולדברי רבנן תרומת יחיד לגבי קרבן ציבור פסולה משום שאין היחיד יכול למסור את תרומתו לציבור בעין יפה והיא נותרת נדבת יחיד שפסולה לקרבן ציבור, ובהמשך יבואר בס"ד).

ומבאר לפי"ז מרן הגר"י? הלו ז"ע את הפסוק "ויקחו לי" שהציבור צריכים ליקח את התרומות מכל יחיד ויחיד "מכל איש אשר ידבנו לבו" ובכך יעשה הכל שלהם ובזה יבנו את המקדש, וזהו שנאמר אחרי כן "ועשו לי מקדש" בלשון רבים, כי המקדש צריך להיות משל הרבים, כמו כן בפרשת ויקהל נאמר (לקמן פ' ל"ה פס' ה') "קחו מאתכם תרומה" כי הציבור צריך ליקח מהיחידים וע"ז יהפך לממון הציבור.

ובזה הוא מבאר את השינוי בלשון תרגום אונקלוס, כי בפרשת תרומה הוא מתרגם "ויפרשון קדמי אפרשותא" כלומר הפסוק מדבר על היחידים שצריכים להפריש מעצמם את הנדבה (וזה קצת בשונה מלשון הפסוק שפונה כלפי הציבור "ויקחו לי תרומה" שמשמע שהציבור לוקח את התרומה מהיחידים, ברם התרגום מפרש שהכוונה על היחידים שיפרישו מעצמם את התרומה) ברם בפרשת ויקהל מתרגם אונקלוס "סבו מנכון אפרשותא" שהכוונה שהקהל יקחו את ההפרשה שתהיה שלהם ותמוה למה שינה? ברם כוונת התרגום

בעין יפה ונעשו כספי ציבור יכולים להביא את שמן המאור ושמן המשחה וקטורת הסמים ואת אבני השוהם והמילואים לאפוד ולחושן. ולאחר מיכן כשנתחדשה מצות מחצית השקל ונתחדש דין דתרומת הלשכה, נעשה סדר בזה, וכל אלו באים מתרומת הלשכה, אבל גם בזה ליכא קפיידא אם יבואו מתרומת ציבור אף אם לא תהיה מתרומת הלשכה, כפי שנתבאר מדברי מרן הגר"י ודו"ק היטב.

ברם יש לתמוה, דכל זה אתי שפיר אם יש בכוח היחיד למסור לציבור יפה, אבל לפי דברי הגמ' בב"מ (ק"י"ח ע"א) שהבאנו לעיל משמע דזה תלי בפלוגתת ר' יוסי ורבנן, ורק אליבא דר' יוסי לא חיישינן שלא ימסרם לציבור יפה יפה, אבל לדברי רבנן חיישינן שמא היחיד לא ימסור לציבור יפה יפה, ויש לתמוה היאך לא חששו ליקח את שמן המאור וקטורת הסמים שהם קרבנות ציבור ואינם באים משל היחיד כלל ואמאי לא חששו בזה שמא יהיו כאלו יחידים שלא ימסרו את ממונם באופן יפה לציבור ואף אם יתנו הוי נדבת יחיד ולא נדבת ציבור, וזוהי לכאורה תמיה גדולה מאד?

וראיתי ב"גבורת יצחק" שהעלה מדברי ה"מקדש דוד" (בענייני תרומת הלשכה) חידוש דין עצום, דהנה בירושלמי (תענית פ"ד ה"י"ז) הקשו על דין כהן שעשתה לו אמו כתונת עובד בה עבודת יחיד ובלבד שימסרנה לציבור יפה, ותמה בזה הירושלמי, היאך מהני מסירה לציבור והרי יש לחוש אליבא דרבנן שלא ימסור את כותנתו יפה יפה ונמצא עובד בבגד שהיא שלו עבודה במקדש? ותירצו בירושלמי דדין זה אתי אליבא דר' יוסי שסובר דמוסר לציבור בעין יפה אבל לרבנן אה"נ אסור לכהן לעבוד בכתונת הזו. ברם ר' אילא אומר דברי הכל היא ובמה פליגי ר' יוסי ורבנן רק בגופו של קרבן ציבור (כשני הלחם) אבל במכשירי קרבן כולי עלמא מודו דמהני מסירה לציבור.

ותמה בזה ה"מקדש דוד" דאם הטעם שלא מהני מסירה לציבור משום דחיישינן שמא לא ימסור את תרומתו בעין יפה, אי"כ מה לי אם זה בגופו של קרבן ציבור או שזה רק במכשירי הקרבן? ומכוח האי קושיא העלה המקדש דוד סברא מחודשת, דמה שנחלקו רבנן עם ר' יוסי לא היה בחשש שלא ימסרם יפה, דבזה לא חיישינן כלל, ברם מחלוקתם נוגעת לסברא בשאלה שהביא מרן הגר"י אם איכא מצוה לכתחילה שיביאו מתרומת הלשכה בדווקא, דלרבנן בעינן שיביאו מתרומת הלשכה בדווקא, להכי צריכים לשלם לשומרי הספיחין, ברם לדעת ר' יוסי ליכא מצוה לכתחילה שיביאו מתרומת הלשכה רק שיביאו מתרומת הציבור, והנה כל זה מיירי בשתי הלחם שהם קורבן לפיכך נחלקו בזה אם איכא מצוה לכתחילה שיביאו מתרומת הלשכה או שאפשר להביא מכל תרומת ציבור, אבל צרכי הקרבן הכל מודים שאין צריכים מתרומת הלשכה רק שצריכים שיבוא ממון ציבור.

דהוא לשון דיעבד, דרק בדיעבד אם באו משל יחיד כשרים כל שמסרן לציבור יפה (בלא זה אפילו בדיעבד לא יצאו שכן קרבן ציבור אינו בא משל יחיד). אך חוקר מרן הגר"י דאפשר דעיקר הדין שיבואו הקרבנות משל הציבור ואם היחיד מסר לציבור יפה הרי זה מותר אף לכתחילה, אלא שהקופה של ציבור לזה הוא "תרומת הלשכה" ולכן נוטלים משם את כסף הקרבנות וכשנוטלים משם יש בזה הלכה להביא מתרומה החדשה ואם הביא משל הישן עולה בדיעבד (שהרי חיסר מצוה), אבל אין דינא לכתחילה להביא רק מתרומת הלשכה ואם ירצה יכול להביא אף לכתחילה מכל ממון ציבור.

ורצה מרן הגר"י לפשוט את הספק מגמ' ערוכה בב"מ (דף ק"י"ח ע"א) דתנינן במס' שקלים (פ"ד משנה א') "שומרי ספיחי שביעית נוטלין שכן מתרומת הלשכה, ר' יוסי אומר, הרוצה מתנדב הוא ושומר חנם, אמרו לו, אתה אומר כן? אין באין משל ציבור". ורצה רבה לומר שיסוד מחלוקתם אם הבטה בהפקר קונה אם לאו, ת"ק סובר הבטה בהפקר קני, ואי יהבו ליה אגרא אין ואי לא, ור' יוסי סובר הבטה בהפקר לא קני וכי אזלו ציבור ומייתו השתא הוא דקא זכו ביה.

ברם רבא פירש דכו"ע סברי הבטה בהפקר קני, ויסוד מחלוקתם בדין אי מוסר ההיחיד לציבור יפה, רבנן סברי דלהכי מסרו ליה אגרא דאי לאו שמא לא ימסרם לציבור יפה יפה והוי תרומת יחיד ונמצאו שני הלחם באים משל יחיד, לפיכך נותנים לו שכרו כדי שימסור להם יפה ואילו ר' יוסי לא חייש שמא לא ימסרם יפה יפה. והנה אף לרבנן כל החשש הוא שמא לא ימסור לציבור יפה, אבל אי לא הוי חיישי אף הם היו מודים שיכול היחיד למסור לציבור ויהיו קרבים שני הלחם מתרומתו, אף ששני הלחם הוי קרבן ציבור וקרבנות באים מתרומת הלשכה והיאך יכולים לבוא משל היחיד שהתנדב? דאם אמנם מסרם יפה יפה לציבור, מכל מקום לא אתי מתרומת הלשכה? אלא ע"כ דליכא כל חסרון אם יביאו מכל תרומת ציבור ואף לכתחילה ניתן להביא אם ניתן לציבור בעין יפה.

ולפי"ז לא קשיא קושית הגר"י ד הלוי צ"ל כלל, דאה"נ כל תרומת המשכן הוי נדבת יחידים שמסרו לציבור, אבל לאחר שמוסרים לציבור הרי הוא כבר תרומת הציבור ובה ליכא כל קפיידא אם לא יהיה מתרומת הלשכה, לפיכך לא קשיא כלל היאך לקחו בשמים לקטורת ואבני השוהם והמילואים לאפוד ולחושן, אף ע"ג שעיקר מצוותם שיבואו מתרומת הלשכה, דבאמת ליכא כלל הלכה דחייבים לבוא מתרומת הלשכה, אלא ההלכה היא שיבואו מתרומת הציבור.

אלא כן שיעור הדברים, דבנדבה הראשונה שעדיין לא הייתה תרומת הלשכה, שהרי עוד לא התחדשה ההלכה ליתן מחצית השקל, לפיכך נאמר להם בראשונה להביא את כל התרומות מכספי היחידים ובלבד שימסרו את תרומתם לציבור בעין יפה, ולאחר שמסרו את תרומתם

ציבור שאם נזכרו שלא לשמן אין הזבחים עולים לחובת הציבור אף שהקרבת נאכל כדאיתא במשנה בריש זבחים (דף ב' ע"א).

לפי זה דין הקטורת חלוק לחלוטין מכל מעשה הקרבה, שמעשה הקטרה איננו מעשה קרבן אלא זוהי חובת ציבור שצריכים להקטיר ובמעשה ההקטרה חל המעשה, לפיכך לא בעינן כלל מחשבת לשמה, לפיכך אלמלא נחשבה ההקטרה בנפרד מכל הקרבנות לא הוי ידעינן דאתי מתרומת הלשכה, להכי בעי הירושלמי מקרא בנפרד להקטרה כדי שנדע שהיא באה מתרומת הלשכה, דהוי אמינא דדוקא קרבנות ציבור שקרבים עבור הציבור נדרשים לבוא מתרומת הלשכה, אבל קטורת שאינה באה לכפר על הציבור הוי אמינא שאינה באה מתרומת הלשכה, קמ"ל מהפסוק שאף היא באה מתרומת הלשכה.

לפי זה אפשר לחלק היטב בין דין הקטורת ליתר קרבנות ציבור, דדוקא בקרבנות ציבור שבאים לכפר על הציבור סוברים רבנן שהם באים בדוקא מתרומת הלשכה, אבל הקטורת אף ששווה לקרבנות ציבור אינה חייבת לבוא בדוקא מקרבנות ציבור, דאפשר להביאה מכל ממון ציבור ויחידים יכולים להביא את הקטורת ובלבד שימסרו אותה יפה לציבור, עכתי"ד היגבורת יצחקי" (להגרא"י סורצקין שליט"א ר"י טעלו אוהיו) והדברים הם נפלאים ביותר.

ומכל מקום עדיין הדברים אינם מיושבים בעיני, כל צרכם, דכל מקור החילוק אתי מדברי הירושלמי אליבא דר' אילא שמחלק בין קרבן לצרכי קרבן, דזה גוף ההכרח של ה"מקדש דוד" דאליבא דר' אילא לכו"ע איכא הסברא שיחיד מוסר לציבור יפה ורק בגוף הקרבן סוברים רבנן דאיכא קפידא שיבוא מתרומת הלשכה, לפיכך צריכים לתת לשומרי ספיחין מתרומת הלשכה, אבל בצרכי קרבן מודים הם לר' יוסי שאפשר ליחיד לנדב כתונת ולמסור אותה לציבור. וממילא יש גם מקום לסברת מרן הגרי"ז לחלק בין קטורת ליתר הקרבנות.

אבל לסברא הראשונה של הירושלמי וכן הוא לפום ריהטא דסוגית הגמ' בב"מ (דף קי"ח ע"א) נראה דהדבר תלוי בפלוגתת ר' יוסי ורבנן, דרק לר' יוסי אמרינן דיחיד יכול למסור לציבור יפה, אבל רבנן פליגי עליה וס"ל דאין היחיד יכול למסור יפה, א"כ צריך עיון, איך ניישב את פשטות הפסוקים שנראה שלכתחילה יכול היחיד למסור אבני שוהם ומילואים וכן את שמן המאור וקטורת הסמים לציבור והרי יש לחוש שלא ימסור את נדבתו יפה והיאך יעלה לקרבן ציבור?

דוחק לומר שבעת הקמת המשכן כיון שנצטוו מפי הגבורה, היו הציבור כולו בהתעוררות עצומה עד שלא היה איש מונע את עצמו למסור את נדבתו יפה לציבור, רק לאחר מיכן כשכבר לא היה ציווי להדיא מפי הקב"ה, כבר נתקררו ויחיד אינו בדרגה שיהיה מוכן למסור את נדבתו לציבור יפה, לפיכך אי אפשר

לפי זה אתי שפיר הא דיכולים להביא את אבני השוהם ואבני מילואים מתרומת המשכן ואין צריכים שיביאו מתרומת הלשכה, כיון שאין הם נחשבים רק מכשירי קרבן שהם נדרשים לצורך בגדי הכהן הגדול, בזה אומר הירושלמי אליבא דר' אילא דאף רבנן מודים דמהני מסירה לציבור, לפיכך נאמר כאן "כל איש אשר ידבנו לבו" דיכול לנדוב את אבני השוהם ואבני המילואים כי אין הם צריכים בדוקא לבוא מתרומת הלשכה רק שיהיו מתרומת הציבור, כיון שלכולי עלמא לא חיישינן שלא ימסרנו יפה, והיחיד שיתרום יכוון להקנות לציבור והוי תרומת הציבור.

והרמב"ם ז"ל מדבר מעיקר הדין, שמכספי תרומת הלשכה קונים את אבני השוהם ואבני המילואים. ברם עדיין יש לתמוה, תינח אבני שוהם ואבני מילואים, אבל קטורת הסמים הוי קרבן ולא צרכי קרבן, ובזה איכא דין שיביאו אותנו מתרומת הלשכה ולא מכספי ציבור גרידא, למה אומר הפסוק שיכולים היחידים לתרום לו והלא הדין הוא שיבוא מתרומת הלשכה?

והנה מקור הדין שקטורת באה מתרומת הלשכה הוא גמ' בכתובות (דף ק"ו ע"ב) "הקטורת וכל קרבנות ציבור באין מתרומת הלשכה". והנה כבר תמה ב"מקדש דוד" (בענייני תרומת הלשכה) בדברי הגמ' הנ"ל למה נקטה הברייתא דין הקטורת בנפרד מכל קרבנות ציבור? וביאר בזה דבאמת קטורת שונה במהותה מכל קרבנות ציבור, ואלמלי נכתבה בנפרד לא הייתי למד אותה מכל קרבנות ציבור, והוי סברינן דאינה באה מתרומת הלשכה, תדע שהרי בירושלמי (יומא פ"ה הל' א') ילפינן קטורת דאתי מתרומת הלשכה מקרא "קודש היא" ולכאורה צ"ע, למה לי קרא? ומאי שנא מכל קרבנות ציבור שבאים מתרומת הלשכה? אלא ודאי דדינה שונה מכל קרבנות ציבור ולפיכך צריכים למילף מפסוק בנפרד. ועדיין הדברים צריכים ביאור.

והנה בספר המצוות (במצוה כ"ח) כתב הרמב"ם ז"ל שציוה הכהנים להקטיר קטורת בכל יום, ואילו בהמשך (מצוה ל"ט) כתב הרמב"ם, שציוונו להקריב במקדש שני כבשים" וכבר תמה בזה מרן הגרי"ז (בהל' כלי המקדש) מאי שנא דבמצוות התמידין נקט הרמב"ם שציוונו שהמצוה מוטלת על כלל הציבור, ואילו לגבי הקטורת נקט שהיא מצוות הכהנים, וכי אין היא מצוות הציבור כקרבן התמיד? גם בחינוך כתב (במצוה ק"ג) דמצוות הקטורת היא על הכהנים ולא על הציבור כתמידין, וצ"ע בעניין.

והוכיח מינה מרן הגרי"ז, דאע"ג דהקטורת היא קרבן ציבור מכל מקום חלוקה היא בעיקר דינה מכל קרבנות ציבור, דבכל קרבנות ציבור המצווה מתקיימת בהן רק אם הציבור מתכפר בהקרבה זו והקרבת עולה להן, אבל בקטורת הדין שונה, ושם קיים רק מעשה הקטרה בלבד. וחיידך מרן ז"ע את העניין, דגם קטורת שתעלה למזבח במחשבת "לא לשמה" תחשב להקטרה גמורה ואין צריכים לשנות בה, ואין היא דומה לכל קרבנות

גבי מינוי סנהדרין נצטרך למלך ונביא ושאלה באורים ותומים?

ובתוס' בשבועות (דף ט"ו ע"א ד"ה וכן תעשו לדורות) הוסיפו בזה קושיא, מהיכן למדו דין שאילה באורים ותומים, והלא אף שאהרן היה בעת עשית המשכן וכי נשאלו כבר באורים ותומים לעשות את המשכן והלא קודם שנתכהן אהרן בימי המילואים כבר נעשה המשכן ע"י משה הרי שלא הייתה כלל שאלת אורים ותומים, וא"כ מהיכן נלמדה ההלכה שצריכים שאלה באורים ותומים?

ובשיעורי החומש של מו"ר מרן הגאון האמיתי רבינו משולם דוד הלוי זצוק"ל הכ"מ ביאר בעניין, דיש לכאורה לעורר תמיהה בעצם ההלכה שאין מוסיפים על העיר ועל העזרות אלא ע"פ מלך נביא ואורים ותומים דהדין הוא שכאשר נופלת החלטה להוסיף צריכים לבקש את רשות המלך והסנהדרין ולעשות שאלה באורים ותומים. והקשה מו"ר איך זה נלמד מהפסוק, והלא בניין המשכן עצמו לא היה על פי משה אלא על פי ציווי הקב"ה שציווה את משה רבינו, וא"כ אף שהוא מלך מכל מקום עצם העשייה לא הייתה על פי מלך, כמו כן לא נשאלו באורים ותומים כי לא היו צריכים ואף לא הוזקו להרשאה של נביא ושבעים ואחד זקנים?

וצריך לומר דוכן תעשו זוהי ילפותא מיוחדת, דלדורות בעינן שכל מה שהיה שם במציאות יעשה כן כשיהיה לדורות, אף שבמציאות במשכן גופא לא היו צריכים לו, מכל מקום לא סתם נאמרה ההלכה וכן תעשו לדורות, להורות שלא רק את צורת הכלים ותבניתם צריכים לעשות אח"כ בצורתם המדויקת, אלא כל מה שהיה סביבם כלומר מלך נביא וסנהדרין יוצרכו לעתיד כשירצו להוסיף חלקים מקודשים, כלהוסיף על העזרה ועל העיר.

ברם גבי העמדת סנהדראות דילפינן ממשנה דכפי שמשנה רבינו הקים סנהדראות כך צריך שיהיה לעתיד, דבנדון זה אנו צריכים ללמוד כפי שהיה אז בפועל והרי משה הקים את הסנהדרין לא על פי ציווי הקב"ה אלא בעצת יתרו חותנו, אף שנמלך בקב"ה מכל מקום זה לא היה בגדר ציווי רק הסכמה מאיתו יתברך, לפיכך ילפינן רק מה שבפועל היה נצרך באותו זמן, שיהיה על פי משה רבינו שהוא עומד במקום ע"א. (ומסתברא שאין מקום לכח שפחות מע"א שיוכל למנות את הסנהדרין מחייבים דאין פחות ממינוי הראשון שנעשה על פי ע"א)

ועל פי זה ניהא קושיות התוס', דגבי אין מוסיפים על העיר ועל העזרות לא שייך לומר כדאשכחן במשה, בלי דרשה דקרא כיון שבמשכן באמת לא היו צריכים להרשאת מלך או"ת וסנהדרין, שהרי נעשה הכל על פי ציווי מפורש של הקב"ה, וא"כ איך נלמד מכך שלדורות צריכים את הרשאתם? לפיכך למדה הגמ' מכוח הריבוי של יוכן תעשו לדורות' שמונת בזה חידוש שלעתיד לבוא בכל עת שירצו לעשות כעין המקדש יצרכו את כל אלו

להביא רק מתרומת הלשכה, וצ"ע לע"ע, אשמח לשמוע את דעת המעיינים שליט"א.

ב) בעניין אין מוסיפים על העיר ועל העזרות אלא ע"פ מלך נביא ושאלה באורים ותומים וע"פ סנהדרין ע"א.

איתא בפרשה (פ"ר כ"ה פס' ט') **"ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו"**.

ואיתא במשנה סנהדרין (דף ב' ע"א) אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. והגמ' מבארת זאת (דף ט"ז ע"ב) מנהני מילי? אמר רב שימי בר חייא, אמר קרא, ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו לדורות הבאין.

ובפרש"י (ד"ה כן תעשו לדורות) מה משכן על פי משה והוא במקום סנהדרי גדולה, אף לדורות על פי סנהדרין גדלה. וצ"ע, תינתן קדושת העזרות ניתן ללמוד מוכן תעשו שהולך על תבנית המשכן, אך מה השייכות של הוספת העיר ליוכן תעשו", היכן זה נלמד והרי זה רק שייך למקדש? ושמה מהמקדש לומדים כל דבר מקודש וירושלים יש לה קדושת מחנה ישראל ואכילת מע"ש.

והנה בגמ' בשבועות (דף י"ד ע"א) איתא "אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד, ובגמ' (דף ט"ו ע"א) ילפינן לה מדכתיב, וכן תעשו לדורות, ובפרש"י: קרא יתירה למידרש לדורות ובימי משה דהוא מלך ונביא ואחיו כהן גדול ואורים ותומים ושבעים זקנים". עוד איתא בגמ' בסנהדרין (דף ב' ע"א) אין עושים סנהדריות לשבטים אלא על פי בי"ד של שבעים ואחד.

ובגמ' (דף ט"ו ע"ב) אקשינן מנא לך? ותרצינן כדאשכחן במשה דאוקי סנהדראות, ומשה במקום ע"א קאי. הנה בעניין זה מוכח דלא צריכים לפסוק מיוחד שצריכים למינוי סנהדראות אלא ממה שמשנה מינה את הסנהדראות ומשה במקום ע"א קאי, מינה דגם לגבי דורות בעינן למינוי שיעשה על פי סנהדרין של ע"א.

ובתוס' (ד"ה את תבנית המשכן) תמהו, כיון שלא צריכים פסוק לגבי מינוי סנהדרין, למה גבי אין מוסיפים על העיר ילפינן ליה מפסוק יוכן תעשו ולא לומדים זאת כפי שבסנהדרין למדו בפשיטות שכמו שמינוי הסנהדרין נעשה על פי משה ומשה היה במקום ע"א נאמר כן לגבי אין מוסיפים רק על פי ע"א, שכיון שתבנית המשכן נעשתה על פי משה שהוא במקום ע"א כך הוא לדורות.

עוד תמהו בתוס' איפכא, דכיון דבמס' שבועות ילפינן שאין מוסיפים על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ושבעים ואחד ופירש רש"י דילפינן ליה ממשנה ומשה הוי מלך נביא ושבעים ואחד, נילף לפי"ז איפכא, דגם

ריבוי, ואולי די יהיה לנו בהרשאת המלך והנביא וסנהדרין בלי לעשות שאלה אצל הכה"ג? וצ"ע).

(מהרה"ג החו"ב בעל וברך דוד שליט"א)

ג) בענין זמן הסעודה בפורים דמוקפין שחל בשבת

בשו"ע או"ח סי' תרפ"ח ס"ו פסק שבפורים דמוקפין שחל בשבת עושין סעודת פורים באחד בשבת, והב"ח והמג"א והמשנ"ב שם כתבו שהרלב"ח חולק וסובר שהסעודה בשבת, ומקור דברי השו"ע הוא ברי"ף במגילה (ג' ע"א וע"ב מדפיו) שכתב: "אבל בסעודת פורים וסעודת ר"ח וספק מילה וזמן עצי הכהנים וחגיגה וט' באב והקהל מאחרין ולא מקדימין", וכ"כ הרא"ש שם סי' ז', וכן כתב הר"ח מגילה ה' ע"א, ומקור דבריהם הוא בירושלמי מגילה פ"א ה"ד: "סעודת ראש חדש וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין".

והרשב"א והריטב"א שם תמהו על הירושלמי כמה תמיהות מגמרא דילן והרא"ה פי' שכוונת הרי"ף היא שמאחרין את הסעודה אחר קריאת בני הכפרים, דהיינו שעושים אותה בשבת, וכע"ז כתב הריטב"א והריבב"ן, וכן בספר הבתים כתב שי"א לעשות הסעודה ביום ראשון וי"א בשבת וכן עיקר, אך הר"ן הביא שבירושלמי פ"ד דמגילה ה"א מפורש שהסעודה אינה בשבת, דאמרו שם: "סעודת ראש חדש וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין, ר' זעירה בעא קומי ר' אבהו ויעשו אותן שבת א"ל לעשות אותם ימי משתה ושמחה את ששמחתו תלויה בב"ד יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים", הרי להדיא דאין לעשות את סעודת פורים בשבת, והאריך הר"ן ליישב.

ובשו"ת הרלב"ח סי' ל"ב כתב שהרמב"ם ודאי חולק על הרי"ף, כי כתב בסתם שבמוקפין הסעודה בט"ו ולא חילק בין אם חל בחול או בשבת, וכן העתיק תשובה לרבני צרפת שכתבו להדיא שבט"ו שחל בשבת הסעודה למוקפין היא בשבת [תשובה זו נדפסה בשו"ת הראב"י אב"ד בעל ספר האשכול סי' ל"ו], וכן הביא ראיות שהבבלי פליג בזה על הירושלמי, וכתב שע"פ זה עבדו עובדא ועשו סעודת פורים בשבת, וכן בספר תקון יששכר (לר' יששכר בן סוסאן תלמיד הרלב"ח, מחכמי צפת בזמן הב"י) האריך להוכיח שהבבלי פליג בזה על הירושלמי, ושכן נראה מסתימת הרמב"ם ושאר פוסקים.

ולכאורה נראה לענ"ד טענה גדולה לחזק את שיטת הרלב"ח, שהרי כל הטעם של הירושלמי שלא לעשות את הסעודה בשבת הוא משום

ועל פי הרשאתם (דאם לא כן מה העניין שישמשו רק לקישוט בעלמא כמו דמויות ייצוגיות?! אלא ע"כ דבעינן שהכל יעשה על פיהם), אבל במינוי סנהדראות אין צריכים לקרא מפורש לרבות, אלא שפיר ילפינן ממה שמשנה רבינו בכבודו ועצמו התעסק במינוי ולא ע"י אחרים, דע"כ צריכים את כוח המינוי שלו.

ובזה תתיישב היטב הקושיא הנוספת של תוס', דנילף ממשנה דיצטרכו למלך ונביא בהעמדת הסנהדרין, דלא קשיא מידי, דרק לגבי בניית המקדש והוספה על העזרות נאמרה ההלכה, משום דאיכא ילפותא מיוחדת של יוכן תעשו לדורותי שזו הוראה שבאה ללמדנו, שכפי שהיו אז בעת עשית המשכן כך יצטרכו לדורות, אבל גבי העמדת סנהדרין ילפינן ממה שמשנה נהג בפועל, שהעמיד סנהדרין בעצת יתרו ואת זה עשה רק מכוח הדין שלו שעומד במקום ע"א אבל לא משום שיש לו גם דין מלך ונביא דכיון שאין לנו בזה דרשה מפורשת אין לנו כוח להרבות רק בעצם העניין עצמו ודיינו שנרבה זה שהיה במקום ע"א ששייך לעניין הסנהדרין גופא ולא דין מלך ונביא שאין להם שייכות לעצם עניין זה, לפיכך לגבי דורות צריך בעת המינוי שיהיה בי"ד של ע"א אבל אין צריכים לזה מלך ונביא ושאלה באורים ותומים.

ובזה אפשר ליישב גם את קושיית התוס' בשבועות שתמהו והלא לא נשאלו באורים ותומים, שהרי קודם שנתכהן אהרן נעשה המשכן וא"כ איך הוציאה הגמ' דין שאלה באורים ותומים? ברם לפי מה שנתבאר צ"ל דבלאו הכי יש להקשות איך נלמד כל זאת והלא המשכן נעשה כולו על פי ציווי הקב"ה ולא צריכים לכל אלו לעשיית המשכן?

אלא מאי אית לן למימר, שאיכא ילפותא בעלמא מהפסוק וכן תעשו לדורותי ממה שהיה שם בשעת העשייה והרי היה שם בפועל מלך ונביא וסנהדרין של ע"א, א"כ יש לומר דגם שם היו בין הכלים אורים ותומים אף שלא הוצרכו להישאל בהם ואף שזה היה בפועל רק לאחר ז' ימי המילואים, מכל מקום גם זה נחשב שהיו שם אורים ותומים. לפיכך כל זה נכלל בכלל הדרשה של וכן תעשו לדורות וכל זה נלמד משום שמצינו ריבוי של דרשה מיוחדת שנאמרה בזה שמרבה שכל מה שהיה בפועל צריכים לדורות.

(אמר המעתיק: בזה לא ירדתי לעומק דעת רבינו הגרמ"ד זצוק"ל הכ"מ מקוצר המשיג, דבשלמא לגבי מלך ונביא ושבעים זקנים נוכל לומר שכיון שכל אלו היו במציאות בשעת עשית המקדש על כרחך שהריבוי בא לומר בזה שכיון שהם היו בשעת העשייה יש להם שייכות בזה, אבל לחדש שצריכים שאלה באורים ותומים בגלל שהיו כאילו כלים במקדש ולא פעלו בפועל כי עדיין לא הייתה מציאות של כהן גדול שניתן לשאול בו בלבישת אורים ותומים, כולי האי נשמע רחוק מאד, מה עוד שהכלים לפני משיחתם לא קיבלו שם כלי שרת וא"כ עדיין תמיהת התוס' במסי' שבועות זועקת מהיכן זה נלמד, אם אין לנו ראיה בפועל דרך

שבתות וימים טובים, הרי שיש שמחה בשבת, וכן בירושלמי פ"ד דמגילה ה"א הנ"ל: "סעודת ראש חדש וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין, ר' זעירה בעא קומי ר' אבהו ויעשו אותן שבת א"ל לעשות אותם ימי משתה ושמחה את ששמחתו תלויה בב"ד יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים", הרי להדיא שיש דין שמחה בשבת ור"ח.

וגדולה מזו מצינו ב"סידור רבא דבראשית רבא" (בתי מדרשות ח"א עמ' שס"ט), דאיתא התם: **"בשביעי ישב הקדוש ברוך הוא על כסא שמחה** והעביר לפניו שר של שמים בשמחה גדולה ושר של ארץ בשמחה גדולה", והולך ומונה שם שמות של הרבה שרים שעברו לפני הקב"ה "בשמחה גדולה", ואח"כ כתוב שם: "והיו כולם עומדין בשמחה גדולה במעון של שמחה ושחקין ומשמחין ומרקדין ומנגנים ומקלסין לפניו בכל מיני קילוס ובכל מיני זמר ובכל מיני שבח והלל כו' והיה ערבות רקיע מלא שמחה כו' ואף אדם הראשון העלהו הקב"ה לשמי שמים העליונים לשוש ולשמוח בשמחתה של שבת כו' והכל היו שמחין בה' ואף אדם הראשון שש ושמח עמהן, והיא היתה תחילה וראש לכל השמחות כולם", ואם שבת בראשית היתה "תחילה וראש לכל השמחות כולם", מסתברא דכל שבת היא יום שמחה, כי כל השבתות הם זכר לשבת בראשית.

והמבואר מכל זה הוא, דבאמת יש בענין זה פלוגתא בין הבבלי לירושלמי והמדרשים, דהבבלי ס"ל דשבת אינה יום שמחה, והירושלמי והמדרשים והתרגום על מגילת אסתר סבירא להו דשבת היא יום שמחה, [וידוע שע"פ רוב המדרשים והתרגומים הולכים בשיטת הירושלמי, כיון שרוב המדרשים והתרגומים נתחברו בארץ ישראל], וכן כתב הגרי"ש נטנזון בספר דברי שאול יו"ד סי' שמ"א (עמ' רס"ו) ד"ה והנה תשובת הב"ח שיש בענין זה מחלוקת בין הבבלי לירושלמי.

והשתא לפי זה נמצא דמה שכתוב בירושלמי שאין לעשות סעודת פורים בשבת משום "לעשות אותם ימי משתה ושמחה, את ששמחתו תלויה בב"ד יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים", זה נכון רק לשיטת הירושלמי שיש דין שמחה בשבת, ולכן שבת הוא "יום שמחה" בידי שמים, ואנן בעינן "ששמחתו תלויה בב"ד, דהיינו שבית דין יעשו אותו ל"יום שמחה", אך לשיטת הבבלי שאין דין שמחה בשבת נמצא דגם פורים שחל בשבת שמחתו תלויה בבית דין ולא בידי שמים, (שוב

"לעשות אותם ימי משתה ושמחה, את ששמחתו תלויה בב"ד יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים", ונראה להוכיח דטעם זה שייך רק לשיטת הירושלמי, אך לא שייך לפי שיטת הבבלי.

דהנה גרסינן בברכות מ"ט ע"א: "טעה ולא הזכיר של שבת אומר ברוך שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברוך מקדש השבת כו', טעה ולא הזכיר של יום טוב אומר ברוך שנתן ימים טובים לעמו ישראל והזמנים", מבואר דרק ביו"ט מקדש ישראל והזמנים", ולא בשבת, והיינו משום שרק ביו"ט יש דין שמחה, אך בשבת יש אין דין "שמחה" אלא רק דין "עונג".

וכן מוכח במגילה ט"ז ע"ב, דאמרינן התם (על הפסוק ליהודים היתה אורה ושמחה) "שמחה זה יום טוב וכן הוא אומר ושמחת בחגך", ולא אמרינן "שמחה זה שבת ויו"ט", הרי דשבת אינו יום שמחה.

וידוע שכן כתב בשאילתות שאילתא ט"ו "שבת עולה ואינה מפסקת מאי טעמא עונג הוא דכתיב ביה, הרגלים מפסיקין ואינן עולין מאי טעמא שמחה הוא דכתיב בהו", וכ"כ הבה"ג הלכות אבל סי' כ"א ותוס' מו"ק כ"ג ע"ב ד"ה מאן דאמר, ובריצי"ג הלכות אבל כתב: "אבל שבת כיון דענג כתיב ביה שמחה לא כתיב ביה אומר צדוק הדין", וכן מבואר במחזור ויטרי סי' קמ"ב ובתשב"ץ ח"ג סי' רצ"ח, ובמהרי"ל הלכות יו"ט סי' מ"ו כתב דמשום הכי בשבת מותר להתענות תענית חלום דעונג הוא לו אך ביו"ט אסור, וכ"כ בבכור שור סוף תענית ושו"ת חת"ס או"ח סי' קס"ח, ועוד.

אמנם לכאן קשה דבספרי בהעלותך פסקא ע"ז איתא: "וביום שמחתכם אלו שבתות", הרי שיש דין שמחה בשבת, ואמנם בהגהות הגר"א שם הגיה "וביום אלו שבתות", וכנראה הגיה משום שהוקשה לו דאין דין שמחה בשבת, אכן בהרבה ראשונים העתיקו את הספרי כדלפנינו, בילקוט במדבר סי' תשכ"ה ומחזור ויטרי סי' פ"ג ושבה"ל סי' פ"ב ובמנהיג ריש הלכות שבת ועוד, ולגירסתם קשה כנ"ל.

וכן במדרש ירושלמי על מגילת אסתר (בתי מדרשות ח"א עמ' שמ"ג) דריש על הפסוק ליהודים היתה אורה ושמחה "שמחה אלו ימים טובים ושבתות", וכן בתרגום על מגילת אסתר על הפסוק ליהודים היתה אורה ושמחה כתב: "ליהודאי הות רשותא למעסק באורייתא ולמיטר שביא ומועדיא" הרי שמפרש דשמחה היינו

וגם תמוה לענ"ד איך שייך לומר שאין היכר, הא ודאי יש היכר רב בין סעודת פורים לסעודת שבת, ששמחת פורים היא דוקא בריבוי משתה כדכתיב ימי משתה ושמחה, ואמרינן חייב איניש לבסומי וכו', ומבואר בפוסקים שלכל הפחות ישתה יותר מלימודו, הרי שמוכרח לשתות יותר מכל שבת, וכן מרבים במיני מגדנות, וכבר בגמרא חזינן דאביי כל השנה הוה מכפין נפשיה (שבת ל"ג ע"א) ובפורים אכל שתין צעי משתין מיני קדירה (מגילה ז' ע"ב), וכן מרבים בפורים בכל מיני שחוק ושמחה כידוע לכל, וכבר בזמן הגמרא היה משורתא דפוריא כמבואר בסנהדרין ס"ד ע"א, ופירש"י "כדרך שהתינוקות קופצין בימי הפורים שהיתה חפירה בארץ והאש בוער בו והוא קופץ משפה לשפה", ובערוך ערך שוור כתב: "מנהג בכל העולם כולו שבחורים עושין צורה כדמות המן ותולין אותה על גגותיהן ד' וה' ימים ובימי הפורים עושים מדורה ומשליכין אותה צורה לתוכה ועומדין סביבה ומזמרין, ויש להן טבעת תלויה בתוך האש שנתלין וקופצין מצד האש לצד האש", וכן איתא בספר יצירה שהשחוק מיוחס לחודש אדר.

ועל כן נראה לענ"ד ברור דאין כוונת הירושלמי מצד היכר אלא מצד עצם השם "יום שמחה" דבעינן שיחול ע"י ב"ד ולא בידי שמים, וכמו שנתבאר, ומש"כ הריטב"א שהוא כדי שתהא שמחת פורים ניכרת זהו רק טעמא דקרא, אך עיקר הדרשה היא רק על עצם היום, דבעינן שיחול עליו שם יום שמחה ע"י ב"ד ולא בידי שמים, ועל כן דרשת הירושלמי שייכא דוקא לשיטתו שהשבת היא יום שמחה, משא"כ לשיטת הבבלי, ועל כן צע"ג דברי הר"ן שהביא ראייה מדברי הירושלמי הללו.

ולכאורה היה אפשר לומר דאף דמהירושלמי אין ראייה לדידן, כי הירושלמי אזיל לטעמיה כנ"ל, מ"מ יש ראייה מהתוספתא שנכתבה ע"י תנאים, ושם ג"כ כתוב (לפי גירסת כמה ראשונים והגר"א) שמאחרין את סעודת פורים.

אכן זה אינו, כי ידוע שעל פי רוב גירסת ושיטת התוספתא מתאימה לגירסת ושיטת הירושלמי, כמ"ש בשיטה מקובצת כתובות כ"א ע"א בשם תלמידי רבינו יונה: **"ובקיאין היו בעלי תלמוד ירושלמי בתוספתות שבידינו כי הם מצויות בירושלמי באותו הלשון בעצמו"**, וכ"כ ריב"ק משפירא בספר יחוס תנאים ואמוראים: **"שבכל מקום הירושלמי והתוספתא שוין"**, וכן כתב

ראיתי שכן כתבו בשו"ת שערי דעה ח"א סי' ע"ה וסי' ר"ה ובשו"ת בית יצחק להגר"י שמעלקיש או"ח ס"ס קי"ד, אך לא הביאו את כל הראיות הנ"ל רק את הספרי, וכתבו דהיא פלוגתא שם, ע"ש).

ואמנם במקום אחר הבאתי דמבואר בראשונים דגם לדידן יש מצוה לשמוח בשבת משום כבוד שבת, אך מ"מ אין זה מיישב, כי לדידן השבת אינה "יום שמחה", ומותר בבכי ותענית למי שעונג הוא לו, משא"כ בפורים שהוא "יום שמחה", וא"כ נמצא שגם פורים שחל בשבת רק הב"ד עושין אותו "יום משתה ושמחה".

ולכאוף יש מקום לומר, דכיון דאיתא בירושלמי "ונעשים בסעודה", הרי מבואר דעשיית הימים ל"ימי משתה ושמחה" היא רק ע"י שמחת הסעודה, שע"ז ניכר שהוא יום שמחה, אך אם בלא"ה היה שמחה בסעודה מחמת שבת (שבאה ממילא ע"י עונג שבת), א"כ כבר בלאו הכי היה זה יום שמחה מחמת סעודת שבת, ועי' ביד אפרים סי' תרפ"ח על הט"ז סק"ח ובדברי שאול יו"ד סי' שצ"ט (עמ' שכ"ב) ובשו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' שפ"ה שכתבו כע"ז.

אך לענ"ד צ"ע, כי אם עשיית היום ליום שמחה היא ע"י הסעודה מנ"ל להירושלמי דצריך ששמחתו תלויה בב"ד ולא בידי שמים, הא גם אם שמחתו בידי שמים שפיר מתקיים הכתוב "לעשות אותם ימי משתה ושמחה" במה שעושים סעודה, ועל כרחק דהירושלמי פי' ד"לעשות אותם" קאי על הב"ד, שהב"ד יקבעו את הימים האלה לימי משתה ושמחה, דזה הוא ענין הפסוקים שם (אסתר ט' כ-כב), שכתוב שם: "ויכתוב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש הקרובים והרחוקים. לקיים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה... לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים", דהיינו ששלח לב"ד שבכל מקום ומקום שיקבעו את הימים הללו לימי שמתה ושמחה, הרי דלא קאי כאן על הסעודה אלא על קביעת שמו של היום, שהוא "יום שמחה", ומש"כ הירושלמי "ונעשים בסעודה" זה שייך דוקא שם שלשון הפסוק הוא "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר", דשם לא קאי על ב"ד אלא על האנשים.

וידועה הקושיה מדברי הגמרא (סנהדרין צו, ב) "תנו רבנן נעמן גר תושב היה, נבזראדן גר צדק היה, מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים, מבני בניו של סנחריב לימדו תורה ברבים, ומאן נינהו שמעיה ואבטליון. מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק". ונמצא שקיבלו גרים מבני המן שהיה מזרע עמלק. [והאריך בזה החיד"א בפתח עינים על אתר, ובספרו עין זוכר (מערכת ג אות גרים)].

ובהגהות גיליוני הש"ס (גיטין נז, ב) דחק מאוד ויישב שהאיסור הוא רק אם גם אביו וגם אימו מזרע עמלק, ואילו דברי הגמרא על בני בניו של המן, איירי בצאצאים רק מצד האם ולא מצד האב. ולפי זה צריך לומר שלשון הברייתא מבני בניו היא לאו דוקא. [ויעויין במהרש"ם (ח"ג סי' ערב בסופו), וביד דוד (סנהדרין שם)].

ובישועות מלכו (ליקוטים סימן טו) כתב שדברי המכילתא נאמרו רק לגבי קבלת הגר לכתחילה, אבל בדיעבד מועילה הגרות. ובדברי המכילתא זהו דוחק גדול, שהרי מבואר שם שדוד הרג את הנער בשל כך שהוא עמלקי.

ורבינו חיים פלאג' בספר עיני כל חי (סנהדרין שם) כתב: "ויתכן לומר דההיתר שקיבלו היינו שבא סנחריב וכל דפריש מרובא פריש, ושוב הופיע רוח הקודש באנשי כנסת הגדולה ונתגלה להם בנבואה דבא מבני בניו של המן, אך תחילת קבלת הגרות היה ובסתום חכמה". [ויעויין במרגליות הים (סנהדרין צו, ב אות יג) שהקשה על תירוץ זה, והביא את גרסת בעל הטורים (שמות כח, ז) שגרס "מבני בניו של נעמן"].

אלא שבאמת יש לעיין הרבה, שהרי גר שנתגייר הוא כתינוק שנולד (יבמות כב, א), וא"כ מפני מה אין מקבלים גרים מעמלק, ובשלמא לענין יוחסין והיתר נישואין עם ישראל אפשר לומר שעמון ומואב הם בעלי מידות רעות, ולא רצה הקב"ה שיתערבו עם ישראל, אבל מהיכי תיתי שלא נוכל לקבל גרים

הנצי"ב בשו"ת משיב דבר ח"ג סי' ג': "ומי שרגיל בתוספתא וירושלמי מבין כי נוסחת התוספתא שלפנינו נשענת על דעת חכמי ש"ס ירושלמי ולא על דעת הבבלי", וכן כתב האור שמח הלכות קרבן פסח פ"ד ה"ג: "אמנם לגמרא דילן היה תוספתא אחריתי, כי התוספתא שלנו נוסדר עפ"י נוסחת הירושלמי, כאשר יש איתי בזה הרבה", ועל כן נראה שגם כאן אזלא התוספתא בשיטת הירושלמי, ואין מזה שום ראיה מה ההלכה לדין.

ולכן אף דקיי"ל כדברי השו"ע וסייעתו שפשטה ההוראה כוותייהו, ומנהג ישראל תורה, עכ"פ ודאי ראוי להרבות בשבת זו במשתה ושמחה טפי משאר שבתות לחוש לשיטת הרמב"ם והר"א אב"ד והרשב"א והרא"ה והריטב"א והריבב"ן וספר הבתים והרלב"ח דמסתבר טעמייהו ונהיר, ואכן כך פשט המנהג בירושלים העיר, להרבות בשבת זו במשתה ושמחה ולב טוב כל רב וצעיר, וה' עינינו בתורתו יאיר ועפעפינו כנוגה יזהיר.

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

ד) בענין קבלת גרים מעמלק

א איתא במכילתא (סוף פרשת בשלח, מסכתא דעמלק פרשה ב): "ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' וגו', רבי יהושע אומר לכשישב הקדוש ברוך הוא על כסא מלכותו ותהי ממלכתו באותה שעה מלחמה לה' בעמלק. רבי אלעזר המודעי אומר נשבע הקדוש ברוך הוא בכסא הכבוד שלו אם אניח נין ונכד של עמלק תחת מפרס כל השמים שלא יאמרו גמל זה של עמלק אם אניח נין ונכד לעמלק. רבי אליעזר אומר נשבע המקום בכסא הכבוד שלו שאם יבא אחד מכל אומות העולם להתגייר שיקבלוהו ולעמלק ולביתו לא יקבלוהו שנאמר ויאמר דוד אל הנער המגיד לו אי מזה אתה ויאמר בן איש גר עמלקי אנכי (שמואל ב' א, יג), נזכר דוד באותה שעה מה שנאמר למשה רבינו אם יבא אחד מכל האומות שבעולם להתגייר שיקבלוהו ומביתו של עמלק שלא יקבלוהו מיד ויאמר אליו דוד דמך על ראשך כי פיך ענה בך לכך נאמר מדור דור". [וכן הוא בתנחומא (סוף פרשת כי תצא)].

9
הקדוש ברוך הוא שעתיד לגדל ולהטיב לדניאל
חנניה מישאל ועזריה ולירמיה, וזהו שנאמר (איוב
לו, ג) אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק".

וממילא יש לומר, שעמלק שונה הוא משאר
האומות, שהעיד עליו יודע תעלומות שאין תועלת
בגרותו, ואדרבה, יכול הוא לקלקל את קדושת כרם
בית ישראל.

והנה הרמב"ם (מלכים ו, ד) כתב: "אבל שבעה עממין
ועמלק שלא השלימו אין מניחין מהם נשמה שנאמר
כן תעשה לכל וגו' רק מערי העמים לא תחיה כל
נשמה, וכן הוא אומר בעמלק תמחה את זכר עמלק,
ומנין שאינו מדבר אלא באלו שלא השלימו שנאמר
לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל בלתי
החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה כי מאת
ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל
למען החרימם, מכלל ששלחו להם לשלום ולא
קבלו".

ומבואר ברמב"ם שאף בבני עמלק, אם הם השלימו
עם ישראל ומוכנים לשלם מס, אין הורגים אותם.
וצריך עיון שהרי טעם השמדת שבעה אומות הוא
כדי שלא ילמדו את ישראל לחטוא, כמבואר בגמרא
(סוטה לה, ב), וממילא כלפיהם אפשר לומר שאם
קיבלו על עצמם מועילה קבלתם; אבל לגבי עמלק
שסיבת הריגתו היא בגלל שנלחם עם ישראל
ביציאתם ממצרים, מנין לנו שמועילה תשובה.

וכתב רבינו האבני נזר (או"ח תקח, ב) שהרמב"ם
סבר שהגויים מאותם שבעה אומות, הם בעצמם
חוטאים הרבה, ועל כן מועילה להם תשובה. ואילו
אצל עמלק כיון שאין סיבת הריגתו בגלל מעשיו של
עכשיו אלא בגלל מעשה אבותיו, כל שעשה תשובה
מוכיח הוא שאין הוא דומה לאבותיו, ועל כן אין
צריך להורגו.

והביא את דברי המדרש [לעת עתה לא מצאתיו]
שכתב שציווה אליפז לעמלק בנו שידע שעולם הבא
אינו מתוקן אלא לישראל. לך וסייע אותם בחפירות

מעמלק. ובפרט שאפשר לומר שקבלת הגר נחשבת
מחיית עמלק, שיותר אין הוא נחשב עמלקי אלא
יהודי. [ועל עיקר נשמות הגרים, ידועים דברי
הרמח"ל בספרו דרך ה' (חלק ב פרק ד) שכתב
שמקבלים הגרים נשמה חדשה בשעת הגירות
[ומקורו מזוהר חדש (רות עח, ד)] ואם כן מבואר
שאינן הגר ממשיך את נשמתו הקודמת. אלא שעדיין
יש הבדל בין הנשמות, כמבואר בזוהר (בראשית
הקדמה יג, א) "וכמה אדרין סתימין אחרנין והיכלין
אחרנין בכל גדפא וגדפא ומנייהו נפקו רוחין
לאפרשא לכל אינון גיורין דמתגיירין ואקרון נפש
חיה אבל למינה וכלהו עאלין תחות גדפוי דשכינתא
ולא יתיר, אבל נשמתא דישראל נפקא מגו גופא
דהוא אילנא ומתמן פרחין נשמתין לגו האי ארץ גו
מעהא לגו ורזא (מלאכי ג) כי תהיו אתם ארץ
חפץ ועל דא ישראל בן יקיר דהמו מעהא עליה"
[ויעויין עוד בדברי הזוהר (ורא, מדרש הנעלם קיד,
ב; במדבר ריח, ב - ריט, א), ובספר מצודת דוד
לרדב"ז (מצוה יד) שכתב שנשמות הגרים הם ניצוץ
מנשמת אברהם אבינו, ובספר עמודיה שבעה (עמוד
הרביעי סימן כו, דף נג, ב מדפי הספר) שכתב בשם
רבינו האריז"ל שנשמות ישראל תלויים באותיות
ונשמות הגרים בתגים, ולפי זה ביאר מפני מה רבי
עקיבא היה דורש כל קוץ וקוץ בתורה (מנחות כט,
ב). ובספר קהלת יעקב (לבעל מלא הרועים, ערך
גרים, דף ג, א). והדברים ארוכים. ולא עת האס"ף].

ב. והנראה לומר שהנה בספר חסידים (סימן תתריט)
כתוב: "ומעמים אין איש אתי ואדרכם (ישעיה סג, ג)
ס"ת מנשים לפי שאמרו איש אל יתגייר מהם לא
איש ולא אשה אין בהם תועלת כל מי שהוא מהם
יבא לידי רע ולקלקול כל רע מעמלק. וקודם
שנלחמין אומה באומה רואה הקדוש ברוך הוא אם
ראוי מהם איש שיצא ממנו זרע טוב אותו יציל.
ואשר ניצל נבוכדנצר בימי סנחריב וכתוב (ירמיה נא,
ט) רפאנו [את] בבל ולא נרפתה שלא יצא גר ממנו
אבל הוא בעצמו ניצל במלחמת סנחריב לפי שצפה

ולפי דבריו אפשר לומר, שהבית דין שקיבל את הגר העמלקי עשו כן בשעת כיבוש מלחמה, ואז הם חשבו שהוא מקבל על עצמו להיות כנוע לישראל, וכדין גיירוהו; אולם אחר שראה דוד שהוא שלח ידו במשיח ה', הוברר הדבר שנקודת החטא של אבותיו לא הסתלקה ממנו, ונמצא שגירותו היתה בטעות, ועל כן נידון הוא כבן נח. [ויעויין בציץ אליעזר (חלק יג סימן עא) שהאריך עוד בשיטת הרמב"ם].

בארות וכדומה ותזכה עמהם. כיון ששמע רישומו של דבר נעשה שונא ורודף לישראל.

ולפי דברים אלו ביאר ששורש החטא של עמלק שהוא אינו רוצה להיות כנוע תחת ישראל, וכיון שזה שורש חטאו אין גירות מועילה לזה, שהרי אין לנו הוכחה שחטא זה מתוקן אצלו; אבל בשעת מלחמה כשחוזרים בתשובה, נמצא שהם מתקנים את שורש החטא, ומוכנים להיכנע לישראל, ולכן מקבלים אותם.

"נחשבה" – הגאון רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א

עשו לי קמחן אחד – דביקות בהקב"ה – על ידי עמל התורה

וְתַתְּ אֶל הָאָרֶץ אֶת הָעֵרֶת אֲשֶׁר אִתְּךָ. וּבְרַשִׁי, הַעֲדוֹת הַיָּהּ הַתּוֹרָה שֶׁהִיא לַעֲדוֹת בְּיָמֵינוּ וּבִיְמֵיכֶם שְׂצִיּוֹתֵי אֲתֶכֶם מִצְּוֹת הַתּוֹרָה בָּהּ.

ושמעתי להגאון הגדול רבי שמואל בירנבוים ראש ישיבת מיר ארה"ב זצ"ל, שהקשה דממה נפשך אי צריך עדות א"כ היאך התורה מעידה על עצמה. והיא קושיא עמוקה.

ונראה בהקדם המעשה המובא במס' שבת דל"א ע"א ובאבות דרבי נתן פרק מ"ז, באותו נכרי שבא לפני שמואל להתגייר וא"ל גירני ע"מ שתלמדני תורה שבכתב, נער בו ויצא בנזיפה, בא לפני הלל הזקן, וכו', א"ל אלף בית, ולמחר א"ל להיפך, א"ל לא אמרת להיפך אתמול, א"ל ומנן אתה יודע אלא שאתה מאמינני, אף שב"פ האמינני, ע"ש.

ולכאורה ביאור דברי הגמ', שהלל הזקן רצה להסביר לאותו נכרי, שאף שכאשר הוא בא ללמוד מדהלל הזקן, עדיין מטבע הדברים אינו משוכנע באמיתות דבריו, אולם אם ישמע את כל מה שהוא מלמדו, יוכל להיזכר שהכל נכון. וזה מה שבא להוכיח לו עם המשל, שכשם שלומדי האל"ף אין להם הכלים להשתכנע בצדקת המלמד, אכן אם ישמעו אותו עד הסוף יוכלו לדעת שאכן זו השפה ואלו האותיות. וכמו כן בכל לימוד התורה כן הוא את הכמחן מקבלים בהמשך הדרך. והו פשטות ביאור דברי הגמ' הללו.

אמנם בכל זאת תמוזה לכאורה מה הרא"י שהביא לו, הוא בכתב ובאותיות ודאי אי אפשר לשקר, כי יזכר שקרו כאשר התלמיד יקרא בכמה ספרים, ואזי יוכל לזהות התיבות בצורה נכונה, ומילתא דעבידא לאוגלויי לא משקרי אינשי, וע"כ מאמינני, ומשא"כ תורה שב"פ.

ונראה שגם בתורה שב"פ ישנם הוכחות ברורות שהם מהקב"ה, וכן כתיב מְשַׁפְּטֵי ד' אֱמֶת – צְדָקָה יְחִידוֹ. והיינו שהוכחה על אמיתותם היא כמה שצדקו יחידו. וכך יכול לומר כל לומד וכל מי שזוכה לעמול על התורה, שהוא עצמה מוכיחה על אמיתותה. והו מה שגילה לו הלל הזקן להנכרי, גם התורה שבעל פה יש בה הגיון חותך כל כך, שלא ניתן לזיוף. ואינו צריך להאמין, רק בתחילת הדרך, אבל אח"כ כבר יראה בעיניו ובאוזניו ישמע ולכבו יבין כי אכן – מְשַׁפְּטֵי ד' אֱמֶת צְדָקָה יְחִידוֹ.

וזהו הביאור כמה שכתב רש"י הנ"ל, שהתורה עֲדוֹת שְׂצִיּוֹתֵי אֲתֶכֶם מִצְּוֹת הַתּוֹרָה בָּהּ. כי כאשר לומדים התורה הרי נוכחים באמיתותה. אמנם כדי להגיע לכך, זקוקים ליגיעת התורה כדי להיזכר. אבל כאשר זוכים להתיגע רואים אמיתת התורה, והדברים ידועים לכל מי שלן בעומקה של הלכה.

”מתוך ההפיכה”

פרק נ"ה "חיים שלום פותח צוהר לעולמו הנסתר"

תקציר מורחב מאד:

חיים שלום נעלם מהאופק לאחר שעזב את השידוך שלו (היה מאורס משך שש שנים משנת תרצ"ח עד שנת תש"ד) הוא נעלם עד לשנת תשי"ב, איש לא ידע אם הוא נמצא בארץ או עזבה מרחב עוגמת נפש, רב משה יוסף ובנו ר' אפרים זלמן הופכים עולמות למצוא אותו, אך לא היה ממנו סימן חיים, רק לאמו היה שולח מפעם לפעם פריסות שלום. פעם אחת שלח מכתב לאפרים זלמן דרך חייל אנגלי (כשהיה השלטון המנדטורי בארץ) לאחר מיכן עד תש"י לא קיבל ממנו אות אחת, לפתע קיבל הודעה על ידי קבצן משונה, בפתקה ביקש אלמוני למסור פרטים על חיים שלום, אפרים זלמן התייעץ עם אביו שחשד בתרגיל סחיטה וביקשו לא להיפגש עמו, האלמוני לא נואש, הוא הגניב תחת דלת הבית הזמנה נוספת, אך אפרים זלמן נמנע מלהיפגש, אותו אלמוני שניסה לסחוט החליט לנקום באפרים זלמן ובחיים שלום גם יחד.

הנקמה מגיעה לאחר שנתיים, אלמוני הניח פתק בכיס החליפה של רב משה יוסף בהודעה נכתב כי חיים שלום נמצא במצב ירוד ביותר והוא שוקל להתאבד, הוא מציע לו להיפגש עם חתנו כדי למנוע אותו מהחלטה קשה שתטיל דופי על המשפחה הוא מציע לו לבוא לת"א ושם יפגש עם איחפאי שמחזיק בעיתון אנגלי. רב משה יוסף התייעץ עם רבו מינצברג שמאמץ את ידיו לפגוש את האלמוני כי הוא חש שהוא נמצא בסכנה מרחבה, הוא מציע לו לקחת גם את אפרים זלמן וכך יוצאים שניהם לפגישה בתל אביב רב משה יוסף מתחפש לסוחר מדל"ן ואילו אפרים זלמן עומד באלבני וממתין לאלמוני, הלה הוא יצור ספרדי מפוקפק שמוליך את אפרים זלמן למחנה צבאי מחוץ לתל אביב, אפרים זלמן נחרד אבל ממשיך עמו לפני המחנה, האלמוני נעלם ואילו אפרים זלמן עומד בבוך ואינו יודע מה לעשות, לפתע מגיע חייל חילוני שמדבר עמו באידיש, הוא לוקח אותו לצרף מוארך וחשוך, הוא פותח את הדלת ומאיר את המקום, הוא אומר לו שזהו החדר של חיים שלום ועוד מעט יגיע.

אפרים זלמן נעמד להתפלל מעריב בכוונה ומכוון בשמונ"ע בשמע קולו שה' יתן לו את השכל הנכון איך להתנהג עם חיים שלום. כשחיים שלום מגיע לחדר הוא בהלם, לפגוש אדם חרדי ביותר עומד כשפניו לקיר ומתפלל בכוונה גדולה, הוא מחכה במתח עד שהלה יסיים את התפילה והוא נדהם לגלות כי זה גיסו לשעבר, שניהם בהלם רב, חיים שלום על עצם כניסת אפרים זלמן לחדרו מהיך הגיע לסוד הזה ומי שיתף עמו פעולה. ואילו אפרים זלמן בהלם כשמגלה את דמותו החדשה של חיים שלום, גלוי ראש בלי זקן ופאות. אבל לאחר מיכן שניהם מתאוששים מההפתעה, אפרים זלמן מקרין שמחה רבה על הפגישה בכך הוא מצליח לשבור את הקיפאון. מהצד צופה בהם חייל דרך חריר, הוא מופתע לגלות כי בניגוד לכל הציפיות על מפגש טעון, הפגישה מצליחה מעל למשוער. הוא רץ לעדכן את הזקיף שנמצא בסוד העניינים והוא מדווח לבנג'י שעומד מאחורי כל הפעילות שנועדה להכפיש את דמותו של חיים שלום שעולה במעלות הקצונה והבכירים צופים לו תפקיד בכיר בעתיד, הוא שונא את חיים שלום ורוצה בהשפלתו ובעצירת עלייתו.

חיים שלום יוצא מהמחנה ונוסע לפארק תל אביבי שקט כי לספק לו את סיפור חייו ואת סיבת הנפילה הגדולה שלו. ובמחנה ישנה מהומה, הזקיף מעדכן את בנג'י בשינויים אבל הוא לא נואש ונחוש בדעתו לאמלל את חיים שלום ואם התוכנית הראשונה כשלה יש לו עוד תוכניות נוספות כדי לעכב את עלייתו המטאורית.

בפארק בתל אביב, תחילת הגילוי:

חיים שלום משחזר את חייו- חוזר לאחור- לשנות תש"ב תש"ג.

פרומו מפרק ל"ג

באחד השיעורים של רבי נחמן נתן הרשקוביץ (המשפיע הברסלבאי) הגיעו שני אורחים, אריאל אטיאס מלווה באבוק בעל זקן זיפים [של ספירה] הוא עטה כל הלימוד משקפיים כהות, הוא הקשיב לשיעור בעניין, אבל ספק רב אם הבין מילה אחת מכל השיעור.

חיים שלום שהיה סקן בטבעו, החליט שעליו לדעת מי הוא התלמיד החדש, הוא לא נראה כל כך מתאים לסגנון הברסלבאי (בלשון המעטה) אבל לאחר כמה דקות שינה את דעתו על האורח שגילה ערנות רבה ושאל שאלות סקרניות שהראו על נטייה רצינית לתורת ברסלב, אבל היה חסר הבנה לחלוטין, אולי הוא בעל תשובה חדש שמחפש את דרכו דרך לימוד תורת ברסלב, אבל הוא לא שייך לרמה כה גבוהה של לימוד, שיעור כזה הוא בזבוז זמן בשבילו, עתה תמה על אריאל אטיאס שמביאו לשיעור כשעדיין אינו מתאים לשמוע את הדברים.

כשניסה לתהות אצל אריאל אטיאס על טיבו, ענה לו באי חשק כי מדובר בעל תשובה שמגשש את דרכו אל היהדות, מה הוא עושה בדיוק בברסלב, חסרים מקומות ביהדות שיכולות למשוך בעל תשובה? התעניין חיים שלום.

"לברסלב יש יד גדולה בהשבה בתשובה, מאות כבר שבו דרכם ומי יודע עוד כמה יגיעו". ענה אריאל בגאווה בלתי מוסתרת.

לשאלתו, למה הביאו לשיעור כה גבוה? ענה: "אם היו מסווגים אותי, הייתי נותר במצב גרוע ביותר דווקא בגלל שלא עשו חלוקות חתרתי להבין ובעקשנות רבה הגעתי עד הלום.

בתחילה היו מגיעים שניהם ביחד, אריאל אטיאס לא היה סוג של מקשה או מחפש תירוצים, היו לו הרבה ידיעות אבל הבנתו לא הייתה מיוחדת כלל וכלל, יותר היה מקשיב אקטיבי שמנענע את ראשו בהתלהבות לכל מאמר ואומר בניגון דביקות "אוי הפלא ופלא" "רבינו הקדוש כל הדבק בך בן עולם הבא" אבל לא היה חוקר לעומק, פעמים רבות תמה חיים שלום לעצמו על הסתירה בין הידיעות הרבות והמופלאות לבין ההבנה החלושה.

אבל בעל התשובה שענה לשם 'אלי לנדל' מאד התעניין במה שלמד, הוא הרבה לשאול על כל נושא שעלה בשיעור, לא אחת היו שאלות הבל, אבל מפעם לפעם שיפץ את שאלותיו שגיר את חיים שלום להתערב ולהסביר את העקרונות שקלט, רבי נחמן נתן שאף נחת מתלמידו המחכים את רבו.

כעבור חודשיים אמר רבי נחמן נתן שאולי כבר מיותר לבוא אליו, נראה שחיים שלום הוא המרצה הראשי, הוא מיישב בטוב טעם את כל השאלות, עד שכמעט ואין לו הרבה מה להוסיף לשומעים.

אלי שגילה עולם ומלואו בשיעור החל להדק את הקשר שלו, הוא החל להשפיע על חיים שלום שירבה את נוכחותו בשיעור כי כך יתעלה מעלה, חיים שלום היה בדילמה קשה, היו לו הרבה מחויבויות לכל השיעורים והחברות שקבע, אבל אלי לא הרפה, הוא ביקש ממנו שלמצער יקבע איתו שיעור בנפרד, כדי שיוכל להבין את היסודות העמוקים שמתגלים לו בשיעורים של רבי נחמן נתן.

לזה קשה היה לחיים שלום לסרב. כך החל הקשר להתהדק מיום ליום ובלי משים לב זה היה לא אחת על חשבון החברותא שלו עם האחים הורוביץ, בכך עבר על כלל יסודי שקבע לעצמו, לא לעשות שיעור על חשבון אחרים.

"טייערער אפרים זלמן (היקר) אני חייב לספר לך דברים שהסתרתי אותם שנים רבות, אבל כעת אני חש צורך להוציאם לאור העולם, כדי שתבין איך הגעתי לירידה כה גדולה, מרום המעלה בתורה לעזוב את הכל ולחפש את החיים בצד השני" פתח את סגור לבו לראשונה.

עיקר הנפילה שלי התחילה מרגע שחשתי ריחוק עצום מאבך שיחי, זה היה תחילת השבר שלי, לא הצלחתי לרדת לדעת אבך למה הוא מתנהג איתי כך, הרי הוא הפך עולמות לעשות את השידוך, איך לפתע איבדתי את החן עצמו עד כדי התרחקות, כלפי חוץ עוד למדתי בהתמדה עצומה, אך כבר אז היה זה בגדר "לא לשמה" בגלל הכעסים הרבים שלי עליכם.

אחרי המכות וההפחדות שקיבלתי מ'השלייגערס' (המכים) של הקנאים איבדתי לחלוטין את כל ה'געשמאק' האמיתי של התורה, ראיתי שיכולים לקחת אדם שלומד כל כך ברצינות ומתייחסים אליו כאל חתיכת אפס.

הדבר התחדד אצלי, כשראיתי במקום עשרות צופים בסקרנות, איש לא עמד מנגד למחות על ההתקפה האכזרית שנעשתה לעיניהם באכזריות רבה, הם עמדו מהצד ולא עשו את הדבר הפשוט, להושיט עזרה, זה הביא אותי לכעוס על כל העולם החרדי וממילא כבר התגנבה אלי טינה על כל לומדי התורה ששייכים אליהם.

בזמנו לא שאלתי את עצמי שאלה פשוטה "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף?" הסיבה הייתה שמעולם לא חדרה לתוכי ההכרה, כי התורה היא הדבר הגדול ביותר שיש בעולמו של הש"ת, ממילא לומדי התורה ניצבים במדרגה אחרת ואין הם שייכים למחנה השלייגערס, מי שנוהג כמותם מוכיח שלא שייך ללומדי התורה.

מה שהיה מונח במוחי ובתודעתי, כי התורה מחדדת את האדם ומעצימה את מוחו מאד ואין דבר יותר חכם מהתורה, אבל לא השקעתי בלחוש את קדושת התורה, בשעתו לא ידעתי שזו הייתה אהבה עצמית שנגעה אלי ולא אל התורה, אמנם ראיתי הרבה בעניין ובאופן השכלתי ידעתי את הכל, אבל שום דבר לא חדר אלי פנימה, זו הייתה רק ידיעה חיצונית שלא משפיעה על הלב כלום, כרחוק שמים מהארץ רחוק השכל מהלב.

כשאוהבים את התורה באמת, מה שמעניין את הלומד, ללמוד אותה כי אוהבים אותה ורוצים לדעתה ולא כי מתחכמים דרכה, אהבתי התגלתה מאוחר, אהבה שלא לשמה, זה טוב בשביל ההתחלה כדי להגיע לידי לימוד לשמה, אבל אין בזה די כשיש לפתע הפתעות קשות.

מה שהחזיק אותי עוד בלימוד, כי ישבתי וציפיתי בכל אותם ימים שמשפחתכם תתחיל להפנים כי התאושתני לחלוטין וחזרתי מהדרך החדשה שאימצתי, באותו זמן לא הייתי חסיד מושבע של איציק ביגלמיסטר (מורה הדרך של תנועת שוחרי המקדש המסתורית) אם הייתם מקרבים אותי באותה שעה, אין ספק שהייתי חוזר אל הדרך הישנה לחלוטין, הייתי נישא לאחותך ופותח דף חדש ובלי ספק הייתי מגיע לפסגות, אך כגודל הציפיות כך הייתה האכזבה.

כשנתיים השקעתי לרכוש את האמון של משפחתכם מחדש, אך התגובות שלכם היו פושרות למדי, אתה בעצמך יודע עד כמה שהשווער לא הראה לי פנים שוחקות, גם לא היה זה סוד שאמך פשוט שונאת ומתעבת אותי מהרגע הראשון ומחפשת אך להפטר ממני, זה גרם לי לסבל מאין כמוהו, מה ראתה בי שכל כך שונאת אותי?

הדבר העיקרי שהחזיק אותי היה הקשר שלי איתך, אהבתי אותך מאוד ורציתי להיות גיטך, יחד עם האמונה הפטאלית שהייתה לי שצארטיל אחותך תעשה הכל כדי לשכנע את אמה לסגת מהעוינות שלה. באותם ימים ניסיתי לרמות את עצמי שהיא תצליח לשבור את המחסום, לא יתכן שאמה תתעלם מהצער העצום שיש לה ותאמר אמן בעל כורחה, בדיעבד זה הספיק לי.

אבל יום רדף יום ואין כל שינוי, בחורים התארסו והתחתנו, כל החברים שלי ואחיהם הקטנים, כולם התחתנו בזה אחר זה, אף אחד מהם לא המתין יותר משנה, לכל אחד היו סיפורים מ'אזועיטע' (ביקור אצל משפחת המחנות), אין ספור סיפורים יש על כך, לזה צריכים להיות צ'אלמער אמיתי) או איזה מאורע משפחתי בו השחילו לפעמים איזו [דמוי] פגישה.

לכל אחד היו ריגושים כשידעו שתארך החתונה מתקרב, הם עשו ספירה לאחור מאמצע הזמן, כך וכך ימים עברו עוד כך וכך ימים צריכים להמתין, יש הכנות רבות, לומדים את ההלכות, מזמינים שטריימל אצל שטריימלאכער, באותם זמנים לא היו רבים במקצוע, אחד או שניים ולפיכך היו ידיהם מלאות בעבודה, אם לא הזמנת תיכף לאחור האירוסין יש סיכוי גדול שתצטוץ לקחת את השטריימל של הבר מצוה.

"קפטן זהוב" סיפור בפני עצמו, לזה צריכים היו ללכת למשפחת רבי עמרם בלי שידעו את הסוד של ל"ו התפירות המיוחדות (ע"פ התקנות של האדמו"ר הקדוש הרה"ק רבי דוד בידרמאן זע"א מללוב ירושלים) שבידלו את הקפטן האשכנזי על פני הקפטן הספרדי, גם לזה צריכים להתכונן זמן רב, צריכים היו להזמין שניים, אחד זהוב לשבת וחגים ואחד לבן מסחורה מיוחדת לימים נוראים (והיו שהחמיזו לעשות קפטן בצבע סגול-לילא לימי החול) את הסחורה צריכים היו להזמין מדמשק פעמים לקח זמן רב עד שהגיעה הסחורה (לאבי צ'ל נקדע הקפטן ולא הייתה סחורה להשגה באותה תקופה ולכן החליף לקפוטה).

בזה לא נגמר הסיפור, בחור טוב הולך עם דזיבע (מעיל עליון בצבע חום או בורדו) מעל הקפטן, אגראבין גארטיל (חגורה רחבה כמנהג יקירי ירושלים) זה היה הלבוש הסטנדרטי של כמעט כל הבחורים שלא פזלו החוצה, כל בגד הצריך מדידה, כך כל אחד היה חוגג את התחושה שהוא חתן, כל בגד היה אירוע שלם שנתן לחתן סיפוק מלא.

היו שהרחיבו בזה, כי רצו לדמות לכהן גדול שלובש שמונה בגדים, אם חלילה יחסר אחד מהבגדים הרי הם חסרי בגדים רחמנא לישזבן, היו החתנים פונים אל סבותיהם הצדקניות שהיו סורגות להם בדחילו ורחימו אזוייסע יארמולקע (כיפה לבנה עם פומפון אותה הולכים כיום רעבעס חשובים וחסידים ואנשי מעשה) כמה תחניות ותהילים נאמרו בכל שורה בסריג. ולחתונה צריכים גרביים לבנות מיוחדות שגם בזה כווננו כל הכוונות, והיו שעשו הויזען זאקין (גרבי מכנס) ועטו לגופם סעדרייע או וועסטיל (אפודה מיוחדת מתחת לקפטן מאותה סחורה של הקפטן) כשאת התצוגה סוגרים פערטליך שיק (נעלי סירה) ואכמ"ל.

(הערת אגב לא הכל מתאים לתקופת העוני של אז, שהרי לבשו סמרטוטים ולחתונה לבשו בגדים שאולים שעברו כמה וכמה ידיים, ניתן לראות תמונות שמראות זאת בהמחשה ברורה, אבל כיון שעוסקים בתלבושת הירושלמית המקודשת מדורי דורות אי אפשר שלא לתת נופך וניחוח של היום)

כך עוברים כולם את שנת האירוסין בשמחה וטוב לבב, אין זמן טוב יותר מזה, עד שאומרים שהזמן הטוב ביותר בחיים הוא זמן זה, כבר אין צורך לחפש שידוך, מצד שני עדיין את עול הנישואין שמוריד מהשמחה, כאן אתה חי כמו מלך בלי כל עול.

(למרות שהאמת בכלל אינה כן, כפי שאירע עם חיים שלום עצמו שהיה תחת מעקב כל הזמן, ומעשה שאירע עם חבר טוב שלי שלמד עימי בברסק, סבור היה אותו שוטה שאם התחתן הוא כבר פטור מכלום, אלא שאשתו הצעירה הייתה יותר חכמה, היא סברה שהמחיר שאביה שילם מחייב את החתן שישב וילמד לכל הפחות עשרים שלושים שנה, אבל חברי לא אחז כלום בלימוד, מה עשתה שלחה את חברתה שגרה מעל "אחוזה שוהל" להציץ ולצלם, לאחר תקופה של חודשיים הביאה לו צילומים מדויקים מה הוא עושה בשיבה וחיבה אותו לצאת לעבוד והיא תשב בבית לבשל).

אבל מה היה לי? "גורנישט מיט גורנישט (כלום וכלום) שש שנים משמימות בהן הייתי "חתן על הנייר" בלי שום תאריך יעד, בלי שום מאורע משמח, לא מדברים על קניית בגד לחתונה, אין קפטן שטריימל וכו', שום שידוך כוונות אפילו בצורה מזערית, לכל הפחות למראית עין, לעשות את הצעד הראשון לקראת הנישואין שיתן לחתן הרגשה טובה, לוקחים שני אנשים קושרים את

גורלם יחד, אבל כל זה רק למראית עין, בפועל אין חתונה ולא נראה שאי פעם תהיה חתונה, זה היה המצב, ק חשתי בשנים הללו, ככל שהזמן עובר ק הזעם והכעס שלי על משפחת המחותן גדל והולך ולא בחינם.

הזעם חלחל בי, עד שהתחלתי לפתח שנאה עצומה, לא רק למשפחת המחותן, אלא לכל אלו שמאפיינים את המשפחה, התחלתי לפתח דעה שלילית על כל אלו שייצגו את החוגים שלנו, שאין להם שום מידות ולא אכפת להם מהסבל של השני, הראש שלהם נתון רק בעצמם והיתר ישטוף המבול, כיון שכבר התפתחה בי סלידה מכל המחנה, ביקשתי להחליף את כל הסביבה שלי, רצייתי חברים אחרים ועולם שונה, התחלתי להקשיב לקולות אחרים.

חיים שלום ואפרים זלמן בסוף המפגש.

השעות חולפות במהירות, הם לא שיערו שישבו שם כמה שעות טובות ושוחחו על כל ק הרבה נושאים, איש לא תיאר שכל ק הרבה שעות יעברו יחד, בשעה 1:30 התנער חיים שלום לפתע בבהלה ממקומו, הוא נתן מבט בשעון היד שהיה לו אותו קיבל מאלוף חיים לסקוב ראש אגף הדרכה כשסיים קורס קצינים. השעון שעל ידו הראה לו כי חייבים לסיים, הסיפור עוד לא גמור, אבל מאוחר מדי בשבילו, הוא עלול לגרום לתהיות יתר במחנה, צריכים כעת לסיים, ההמשך יבוא בפעם אחרת.

"אני צריך לחזור למחנה שלי השעה מאוחרת ביותר עוד לא הגעתי למצב בו אני יכול לעשות ככל העולה על רוחי, אני צריך לתת דין וחשבון על היעלמותי ללא הסבר" אמר חיים שלום בלחץ אימים לאפרים זלמן.

"מה יהיה איתי? האם אישאר ללון כאן עד הבוקר, מה אעשה אחרי ק? ב'ה אני לא מכיר את תל אביב הטמאה, זו הפעם הראשונה ובס'ד גם האחרונה, שאני מציב את רגלי על "אדמת קודש" זו, אך בקיצור אגיע אל ביתי, אין סיכוי שאבי נותר עד לרגע זה, הוא בוודאי הבין שנשארת איתך עד שעת לילה מאוחרת".

"אפרים זלמן אתה צודק, דאגת לי מאד, עשית מעשה לא רגיל מתוך חירוף נפש, כדי להציל אותי "אליבא דשיטתך" ועל זה אין לי מילים, אני אחזיר לך גם כן על ק, למרות שאני מסכן את עצמי מאד, אסיע אותך עם רכב הפאר שיש לי, אני מקוה שהרכב הזקן יעשה את הדרך הלך וחזור ועוד יהיה לי זמן לנוח ולהסתדר עם מנהלת המחנה שתבוא איתי חשבון".

"ישר כוח לך חיים שלום, אני מאד מעריך את החסד הגדול שאתה עושה עמדי דבר גדול להיות מוקיר טובה, זה יבוא לך בזה ובבא, עכשיו נותרה עוד שאלה פתוחה, הרי למעשה קטענו את הפגישה באמצעה, חסרים הרבה פרטים בעניין, אני מאמין שלתועלת ולטובת העניין צריכים לעשות לכל הפחות עוד מפגש אחד" ביקש אפרים זלמן להבטיח את המשך הקשר.

"אכן אתה צודק, אי אפשר לעשות חצי עבודה, אני חייב לך את הסיפור, אני מקוה שתפיק מזה דברים טובים, עבורי או עבור הכלל. אבל לא נראה לי שגם פגישה נוספת תספיק, אין לי מושג כמה פעמים אצטוך לך, כי הפגישות תהיינה קצרות, כדי שלא לעורר תהיות רבות, אשתדל למצוא דרך להיפגש אחת לשבועיים, אחפש מקום שיהיה חסוי כדי שלא יעלו עליו האויבים שלי, הבה נתכנן כרגע פגישה לעוד שבועיים, ביום ג' בשעות הערב, משער שהיא תהיה בשעה 7.

ביום זה יש לי נסיעה מחוץ למחנה בעניין מסוים, תהיה לי את האפשרות לנסוע עם ג'פ צבאי Do-Anything במצב טוב בהרבה מרכב השרד שלי, יש חורש סביבות מוצא, אני מכיר את המקום מתקופת התבודדות שלי שם לפני כתשע שנים, הגישה לשם נוחה, תצטוך לחפש דרך הגעה למקום, קח את "מוניות איזנבאך" ממליץ מאד על שלום אלאסיין שהוא נהג ותיק שלהם, יצא לי לנסוע איתו מספר פעמים, הוא אדם חביב ובעיקר בעל פה נצור, איתו תוכל לנסוע לעולם הוא לא יוציא הגה מיותר מהפה".

אפרים זלמן שואל בעדינות.

נותר הקטע המסקון ביותר, מי היה אחראי העיקרי לך שירדת מהדרך הישרה? לא לכל אחד היית נשמע.

"אתה צודק מאד אבל לספר על ק כבר לא יהיה מספיק זמן לך, בלי נדר במפגש הבא אני מקוה לספר מקצת המעללים".

הם קמו ממקומם, לא מודעים לדמות שהגיעה באמצע שיחתם, כשהיא מתגנבת בשקט כחתול משחר לטרף, הדמות זחלה על ברכיה, היא ניצלה את החשיכה העבותה להתחבא מתחת הספסל הקרוב, הייתה לה חוש שמיעה מחודד ביותר, היא יכולה הייתה להקשיב גם ממרחקים, היא הטתה אוזן כאפרכסת, ק הצליחה להקשיב לשיחה השקטה, שמדי פעם גבהה עקב הנסיבות, מתוך ק הצליחה להבין ראשי פרקים, תוך שהיא מהנהנת לעצמה: התוכניות בעתיד פרוסות לפנינו לרווחה, יש מי שיתארגן על ק בהתאם, מי שחושב שיכול להערים לא יודע עם מי יש לו עסק.

אפרים זלמן נכנס לרכב, כולו מאובן מהשיבה הארוכה בלי להזיז איבר, חיים שלום התניע את רכבו הנושן ויצא לדרך, הוא מיהר כדי להגיע בזמן לירושלים, אבל רכבו היה זקן מדי, קרוב לשלוש שעות התמשכה הנסיעה עד שהגיע לשערי ירושלים,

סמוך לפתחה הוריד את אפרים זלמן, תוך התנצלות שעליו עוד לחזור למחנה בשעה סבירה, דרך ארוכה עוד לפניו, הוא מקוה שלא יעשו סיפור בצבא מההיעלמות המוזרה, ברור שמישהו יושב ומחפש אותו, יתכן שיש להם שותף מחברי חדרו, הוא ביקש את אפרים זלמן להתפלל לטובת נשמת "חיים שלום בן אסתר" שלא יפגעו בו לרעה כל חורשי המזימות.

אפרים זלמן ראה בבקשה הזו ברכה מרובה, זה אומר שחיים שלום ביסודו הוא מאמין ולא התפקד ה' ירחם, הוא יודע את כוח התפילה עד כמה שיכולה להשפיע, גם אם אדם תועה בדרך כשה אובד, עדיין לא ניחח חלילה וחס, הוא יתפלל לטובת נשמתו יחד עם אחותו הצדקת, לא רק שלא יפגעו בו המזיקים במחנה, אלא בעיקר על המשכו הרוחני שבעזרת הש"ת ישוב בתשובה שלימה ויחזור לצור מחצבתו.

הוא הלך את הדרך במהירות כדי להספיק להגיע בטרם היום יאר, צריכים להספיק טבילה ותפילה בזמן, הוא יספר לבאשע את הכל בתקווה שתעודד אותו להמשיך עם חיים ושלום ולא תחסום אותו בשל זה שבחר לעצמו דרך רחוקה, ה' ירחם.

כשהגיע חיים שלום למחנה, ראה לחרדתו את בנג'י מסתובב ליד השער הלך ושוב, דומה שהוא הזקיף שעומד בשער, אך לא, הזקיף ניצב בבדקה שלו אכול שעמום ואילו הוא מסתובב לא הרחק כפנתר מורעב, פעם ראשונה בהיסטוריה שהוא מסתובב בשעת בוקר כה מוקדמת, הוא לא ידוע כאחד ממשכמי קום, בשביל מה לקום אם הוא לא שואף להצטיין?

עד עתה כמעט ולא שם לב אליו, בשבילו הוא היה חתיכת נמושה, אדם שהצלחתו הצבאית אפסית ביותר, לכן לא נתן את דעתו עליו, מי הוא ועד כמה הוא שווה, אולי הוא שווה בתחומים אחרים, אבל נראה שהם ממש לא מועילים, אולי יותר נכון מזיקים, היו עוד כמוהו דמויות שהסתובבו במחנה שנראו לו שהן ממש מיותרות, איזו תועלת יכול הצבא להפיק מהם.

אליבא דחיים שלום [אם הוא יהיה הרמטכ"ל או ראש אגף כוח אדם] צריכים צבא קטן ויעיל שכל חייל שווה את גיוסו, סתם גזבניקים מיותרים כי הם מחבלים והורסים את כל המורל של הצבא, לפיכך למעלה מ-30% מהחיילים במחנה היו צריכים להשתחרר תיכף ומיד ולא לאכול ולקבל לבוש על חשבון הצבא, אך לעת עתה כשעוד הוא לא הממונה על העניין משתדל הוא עד כמה שיכול לא לתת את דעתו עליהם, בנג'י וחבורתו לא נמצאו בתחום התעניינותו.

אבל אחרי השיחה שהייתה לו עם אפרים זלמן הבין שטעה מאד, הזלזול שלו בבנג'י לא היה במקום, כי מעתה דמות זאת מסוכנת עבורו, יהיו המניעים שלו אשר יהיו, עליו להיזהר ממנו מאד.

הוא מבחין בחיך דקיק שמתוח על פניו האפלות, בעיניו מרצדים גיצים שבכוחם לשרוף כל מה שבסביבתו, נדמה לו שהחיך המסתורי אומר לו: חכה קצת, עוד מעט תראה איך אני גורם למפלתך הסופית.

רעד עבר בכל גופו, הוא שמע מכמה חיילים שאותו יצור הוא עושה צרות מקצועי לכל מי שרק נתקל בו, אך כל עוד הוא לא היה על הכוונת שלו, לא חשב עליו, היו לו מספיק צרות משלו וגם הרבה השיגים שמילאו את מוחו לחלוטין, עכשיו יצטוד לפנות במוחו מספר תאים שיהיו ממונים לבדוק, מה זומם אותו חייל שכנראה שנועד רק להרע.

עד לשעה מאוחרת ביותר המתין רב משה יוסף בבית הכנסת "בית יוסף" מחכה לאפרים זלמן שיעבור במקום, דאגתו גאתה עד לשמים, לא היה לו מושג מה קורה עם אפרים זלמן יקירו מאז כניסתו למחנה הצבאי, הוא התכוון לביקור ארוך, אבל עד מתי?

לפתע הבחין במכונית צבאית ישנה יוצאת מהמחנה במהרה, הייתה לו הרגשה שבמכונית נמצא בנו, הוא לא היה בטוח בק, קשה היה להבחין בחשכה, אבל לבו אמר לו כי במכונית זו יצא בנו ובדרך כלל הוא לא טועה בק, עם מי יצא לא היה לו מושג האם הצליח בתפקידו או שכשל? לא ידע.

השעון רמז לו כי עליו לעזוב את המקום במהירות האפשרית, אם יתעכב יהיה עליו ללון במקום (ואין לו היכן ללון) דבר זה מסוכן, הוא לא נטל רשות מציפורה, היא עלולה להקשות הרבה קושיות וזה לא בריא, הוא עבר עמה תקופה קשה מאד בשל ההיעלמות והקדמות ועל הראשונות הוא מצטער ומשלם בכפליים, הוא לא צריך לחכות יותר לאפרים זלמן הוא אינו ילד קטן הוא ידע איך לחזור, הוא הותיר ביחו סכום כסף מכובד כדי לקחת מונית מתל אביב עד לירושלים.

בשעת לילה מאוחרת למדי עזב רב משה יוסף את העיר הלילית בה רבים מוצאים עניין דווקא בלילה, בחילה עזה אחזה אותו לראות את כל יושבי הקרנות שמבלים את זמנם היקר במשחקי מזל ושטויות אחרות ה' ירחם, מחר יכוון יותר בכוונה "שלא עשני עבד" לתאוות, ואחר הלימוד בתפילת רבי נחוניא בן הקנה "שלא שם חלקי בין יושבי קרנות" ב"ה יש לו מטרה בחיים, הילדים שלו ב"ה הולכים בדרך ה', אשרינו ששם חלקנו בין יושבי בית המדרש ולא בין יושבי הקרנות שאנו רצים והם רצים וכו'.

ציפורה הייתה מופתעת לראות את רב משה יוסף חוזר בשעה מאוחרת למדי, חודשים ארוכים הוא מקפיד על הליכה לישון בשעה מוקדמת, מה קרה בלילה זה? היא נחנקה מרוב סקרנות, אבל העדיפה לשמוע ממנו פרטים יותר מלאים, אבל רב משה יוסף העלים ממנה את כל המידע, הוא העדיף שלא תדע דבר, הדעות הקדומות שלה יגרמו לה לכעוס על שהשליך כסף זמן רב כדי לנסות להציל את המשוגע שאמלל את צארטיל האומללה.

